

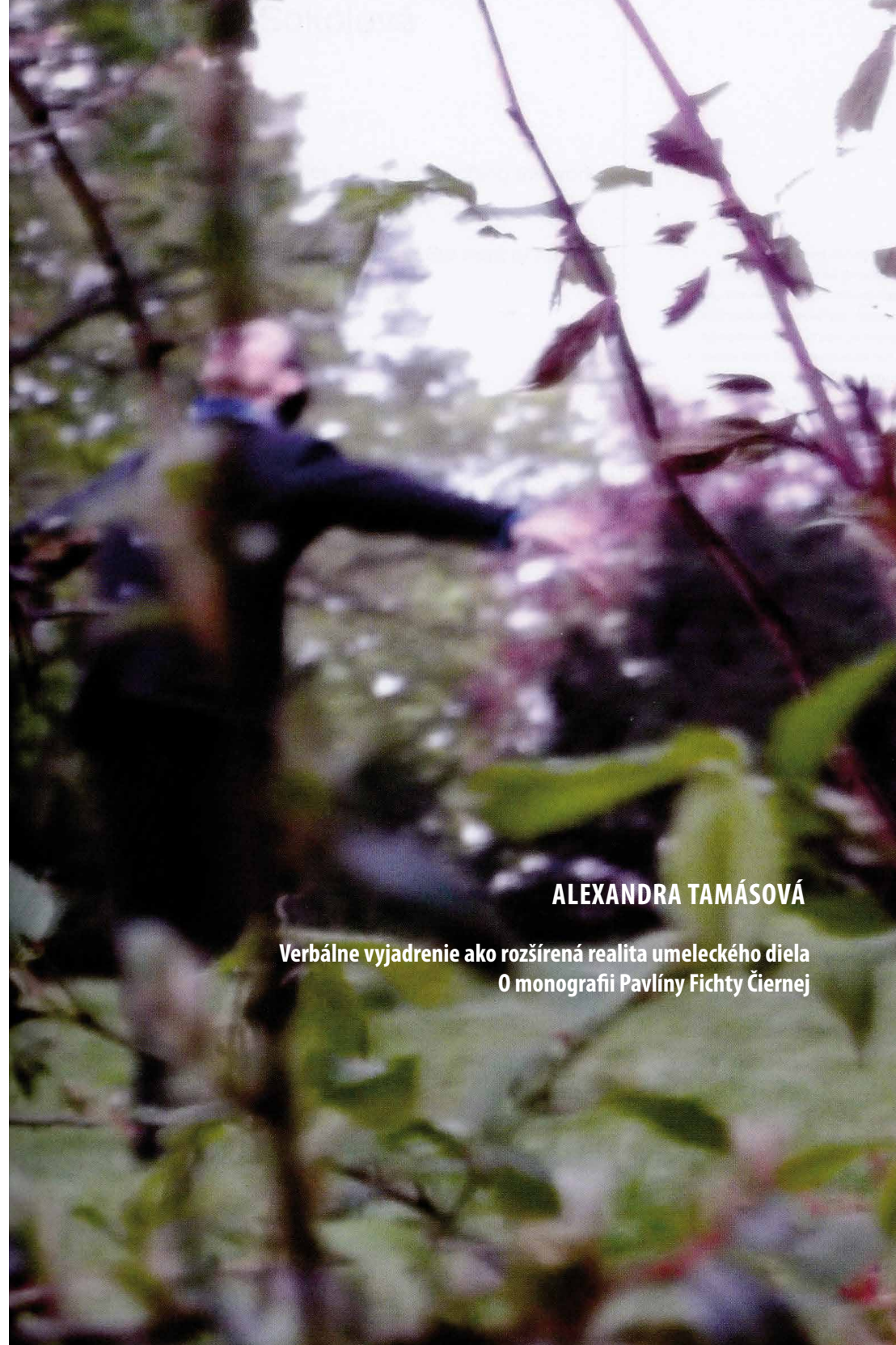
ALEXANDRA TAMÁSOVÁ

Verbal Expression as the Extended Reality of Artistic Work On the monography of Pavína Fichta Čierna.

Published by Považská Art Gallery in Žilina.

Mgr. Alexandra Tamášová, PhD. (1985), art historian, critic and curator. Graduated in Art History and Theory from the Philosophical Faculty of Trnava University in Trnava (2009) where she completed her PhD study. Her dissertation was on the topic of *Existential Limits of the Body* (2012). She works as an assistant of the Collection of Modern and Contemporary Art at Slovak National Gallery. She primarily deals with contemporary art and the phenomenon of outsider art.
alexandra.tamasova@gmail.com

Pavína Fichta Čierna: Ostrovan na pevnine, 2014, video, 5 min., detail záberu z videa

ALEXANDRA TAMÁSOVÁ

**Verbálne vyjadrenie ako rozšírená realita umeleckého diela
O monografii Pavlíny Fichty Čiernej**

Pavína Fichta Čierna patrí medzi stálice slovenskej umeleckej scény. Vyrovnaná kvalita tvorby sa u nej spája s autentickým prístupom k životu a umeniu. Od ukončenia jej magisterského štúdia na VŠVU v Bratislave uplynulo dvadsaťpäť rokov, no bez väčšej prestávky naplnených (nielen) umeleckou a výstavnou aktivitou. Popri množstve výstavných katalógov a čiastkových textov v knihách i periodikách tak dozrel čas na to, aby sa zrodila monografická publikácia.

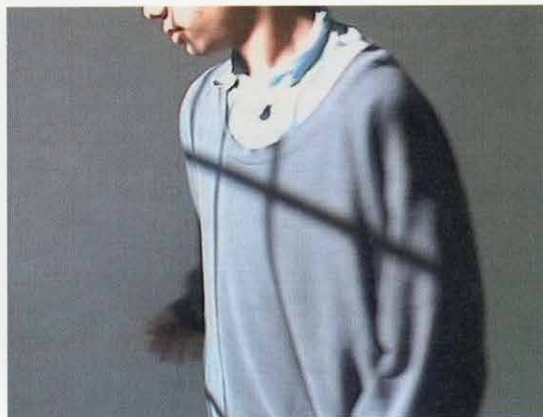
Monografia vznikla pri príležitosti autorkinej výstavy (*tt*) *Medziostrovania* v Považskej galérii umenia v Žiline (2014). Popri publikácii vydanej PGU existuje súčasne aj elektronická verzia na webovej stránke autorky, doplnená niekoľkými novšími dielami (2018, vydavateľ Pavína Fichta Čierna). Editorovsky sa o publikáciu starala samotná Fichta Čierna, takže výsledná podoba zodpovedá jej autorskému zámeru.

Knih obsahuje fotografickú dokumentáciu veľkého množstva diel, s dôrazom na tie, ktoré sa viažu na obsah teoretických textov. (Keďže väčšinou sú to rôzne videá a inštalácie, nejde o reprodukcie, ale skôr o dokumentáciu, ktorá poskytuje len čiastkovú informáciu. Čitatelia by možno ocenili prípadné DVD s výberom videí, o ktorých si inak možno len ťažko urobiť predstavu – najmä vzhľadom na to, že nie sú dostupné ani na autorkinej webovej stránke.)

O textové informácie tiež nie je núdza – svoje umelecko-teoretické pohľady na Pavlíninu tvorbu ponúkajú štyri renomované slovenské teoretičky/kurátorky Katarína Rusnáková, Lucia Gregorová Stach, Mira Sikorová-Putišová a Lenka Kukurová. Vyvažujúco potom pôsobia poetické texty Jany Bodnárovej, Jany Juráňovej a Juliany Sokolovej, ktoré tvoria jazykový pendant k Čiernej vizuálnej poetike. Zvlášť Sokolovej text, ktorý publikáciu otvára, je pôsobivým uvedením do autorkinho mentálneho sveta. Pojmy ako „náročnosť hovorenia“, „miesto utrpenia“ či „túžba po dobrom živote“ asociatívnym spôsobom uvádzajú čitateľa do tém a príbehov, ktoré budú nasledovať. Žiada sa mi napísať, aká je škoda, že väčšina konkrétnych príbehov z Pavlíniných diel nie je v knihe zaznamenaných. Pretože rozprávanie príbehov (nielen formou videa) tvorí významnú časť jej diela a kniha je práve tým médiom, ktoré si príbeh vyslovene pýta. Možno práve preto sa Čierna rozhodla doplniť vecné teoretické texty aj spomínanými umeleckými vsuvkami. Je dôležité podotknúť, že všetky tri umelecké texty boli napísané špeciálne pre túto príležitosť a boli priamo inšpirované tvorbou, respektíve osobnosťou Pavlíny Fichty Čiernej. Jana Bodnárová napísala poviedku, ktorá pôsobí ako scenár ku krátkemu filmu (*Pozorovaná, pozorujúca, pozorujúca pozorujúcu*). Poviedka Jany Juráňovej *O žene, ktorá nikdy neodišla a nikam sa nevrátila* – príbeh osamelej ženy vracajúcej sa z nemocnice do prázdneho bytu – takmer akoby hovorila o niektorej z respondentiek Čiernej videoportrétov.

Text Kataríny Rusnákovej *Mikropríbehy každodennosti*, ktorý sa – poprepletaný s obrazovým materiálom – tiahne cez polovicu knihy, je viac než vyčerpávajúci a bude zrejme slúžiť ako vyhľadávaný zdroj dát o autorke a jej tvorbe. (Z pohľadu čitateľa, ktorý má v úmysle „skonsumovať“ knihu súvisle, na jeden dúšok, je to možno až priveľké sústo.) Rusnáková sleduje Pavlínu Fichtu Čiernu od jej umeleckých začiatkov, keď sa venovala experimentálnej (či expandovanej) a digitálnej grafike, cez interaktívne a site-specific inštalácie, témy chorého a liečeného

Pavína Fichta Čierna: Mladistvý David R., 2004, video, 3.30 min. Majetok MACBA (Museo Arte Contemporáneo Barcelona); majetok MOT (The Museum of Contemporary Art) Tokyo

tela, videotvorbu zameranú na sociálne, etnické menšiny či ľudí so znevýhodnením, záujem o nevšedných mužov a ženy a ich životné príbehy, tému rodiny a autobiografickú naráciu až po spolupráce s inými umelkyňami a umelcami (vrátane vlastného manžela). Ku každej čiastkovej téme ponúka Rusnáková okrem popisu diel aj dôkladné analýzy a interpretácie podopreté odkazmi na aktuálnu filozofiu a teóriu umenia, ale aj oblasti mimo rámca vizuálneho umenia (napr. sociológiu a filmovú teóriu).

Rozsahom bohatá je aj štúdia Miry Sikorovej-Putišovej *Dielo ako otvorená štruktúra*. Ako napovedá názov, pisateľka sa sústreďuje primárne na aspekt procesuality a otvorenosti autorkinej tvorby, ktorá spravidla ráta s participáciou divákov, „hrdinov“ a „hrdiniek“ videí alebo spoluautorov a spoluautoriek, respektíve celých kolektívov podieľajúcich sa nezriedka na výslednej podobe diela. Ako píše, dôležitým aspektom Čiernej umenia je jej osobný záujem a empatia. „Viditeľná je v prístupe k predstaviteľom videoprác – ich realizácii predchádza dlhší osobný vzťah. Pre ne i pre prípravu dokumentárnych videofilmov je súčasne dôležitá aj autorkina výrazná komunikačná zručnosť. Preto je toto »pozadie« diela rovnako dôležité ako jeho obsah a výsledná forma. Proces ich prípravy totiž predstavuje expandovaný model tvorby, v ktorom je výtvarníčka v pozícii určitého korektora zanedbaných či opomínaných spoločenských sfér, a hranica medzi praxou umenia a jej civilnou existenciou sa práve vďaka spomínanému altruizmu pozvoľna rozplýva.“¹

O aspekte „každodennosti“ píše vo svojom kratšom príspevku Lucia Gregorová Stach (*Tekuté piesky medzi každodennosťou a zázrakom*): „Tradičná estetická dialektika medzi životom a umením, teda otázka, ktoré má napodobňovať ktoré, tu neplatí. Umenie sa tu definuje ako jedna zo súčastí každodenného života – niečo prirodzené a rozvíjajúce sa v zákonitostiach ostatných sociálnych a kultúrnych dejov a faktorov, podobne ako komunita, práca, rodina, každodenná rutina i ozvláštnenia vybraných momentov života.“²

Osobnejšie ladený text Lenky Kukurovej *Všetko má svoj zmysel* vyzdvihuje Čiernej „protielitárstvo“, a to tak vo výbere námetov (marginalizovaní ľudia a nepriaznivé životné situácie), ako aj v zameraní na potenciálnu diváčku obec (ktorou je v prípade viacerých autorkiných diel široká verejnosť).

Čo sa týka druhého variantu monografie, dostupného v elektronickej podobe na autorkinej webovej stránke, tento je doplnený o niekoľko novších diel a údajov z rokov 2014 – 2018. Spomenúť by som chcela najmä videoperformancie *Praktické úsilie byť niekde inde, nejako inak, niekedy inokedy* (2014) a *Praktické úsilie byť medzi myšlienkami* (2015). Hlavnou aktérkou videí je Fichta Čierna. S pomocou asistentov a horolezeckej výstroje navodzuje extrémne telesné situácie, keď sa ocitá zavesená na lane nad hlbokou roklinou v horách, alebo visí zo strechy paneláka. V tlačovej správe k výstave, kde bolo prvé z videí prezentované, autorka píše: „Inou meditáciou – cez fyzický akt – skúmam hranice emocionálneho prenosu v gestách akcie a zároveň odovzdania sa, ako obraz vymaňovania sa zo situácií, s ktorými si síce musíme vedieť dať rady, ale nezvratne nám to uberá energiu. Hľadám

¹ SIKOROVÁ-PUTIŠOVÁ, Mira: Dielo ako otvorená štruktúra. In Kol.: *Pavína Fichta Čierna*. Žilina: Považská galéria umenia, 2014, s. 173 – 174.

² GREGOROVÁ STACH, Lucia: Tekuté piesky medzi každodennosťou a zázrakom. In Kol.: *Pavína Fichta Čierna*. Žilina: Považská galéria umenia, 2014, s. 179.

a zároveň spochybňujem asociatívne spojenia, ktoré rezonujú v mnohých z nás.“

Ak si môžem ako recenzentka publikácie dovoliť pokus o vlastnú interpretáciu, rada by som zdôraznila jeden zvláštny aspekt autorkinej tvorby, ktorý presakuje zo stránok knihy a kulminuje práve v posledných dvoch menovaných prácach, a síce vyrovnávanie sa s utrpením. Āi už je to pri natáčaní príbehov osamelých ľudí, ľudí s psychickými poruchami Āi mentálnym postihnutím, týranej ženy, pri práci s rómskou menšinou, alebo keď odvážne pertraktuje vlastné problematické zdravie – veľmi často ide o zobrazovanie trpiacich ľudí a skúmanie spôsobov, ako sa s utrpením vyrovať a prekonať náročnú situáciu bez straty vlastnej integrity.

Hneď prvá z takzvaných štyroch vznešených právd o živote, podľa budhistického učenia, hovorí o tom, že život je plný utrpenia. Utrpenie je niečo, Āo zažíva každá cítiaca bytosť, a súčasne to, Āomu sa väčšina ľudí usiluje vyhnúť. S cudzím utrpením sa denne stretávame v novinových správach, filmoch Āi televíznych reláciách. Medializované utrpenie je v istom zmysle komoditou, ktorá má – veľmi zjednodušene povedané – za cieľ zarábať peniaze prostredníctvom vyvolania našich emócií (zhrozenie, súcit, fascinácia), emócií, ktoré sú nám v konečnom dôsledku príjemné (minimálne preto, že si môžeme povedať „ešteže sa to nestalo mne“). Āosi celkom iné je stretnúť sa s utrpením vo svojom okolí Āi vlastnom živote. V takýchto situáciách zisťujeme, že nám chýbajú mentálne nástroje na jeho zvládnutie. Všetky možné naučené zvyky a techniky, ktoré používame v pracovnom, spoločenskom a súkromnom živote na to, aby sme ho mali (hoci zdanlivo) pod kontrolou, strácajú zrazu svoju funkčnosť. Pokiaľ je to Āo len trochu možné, volíme stratégiu úniku.

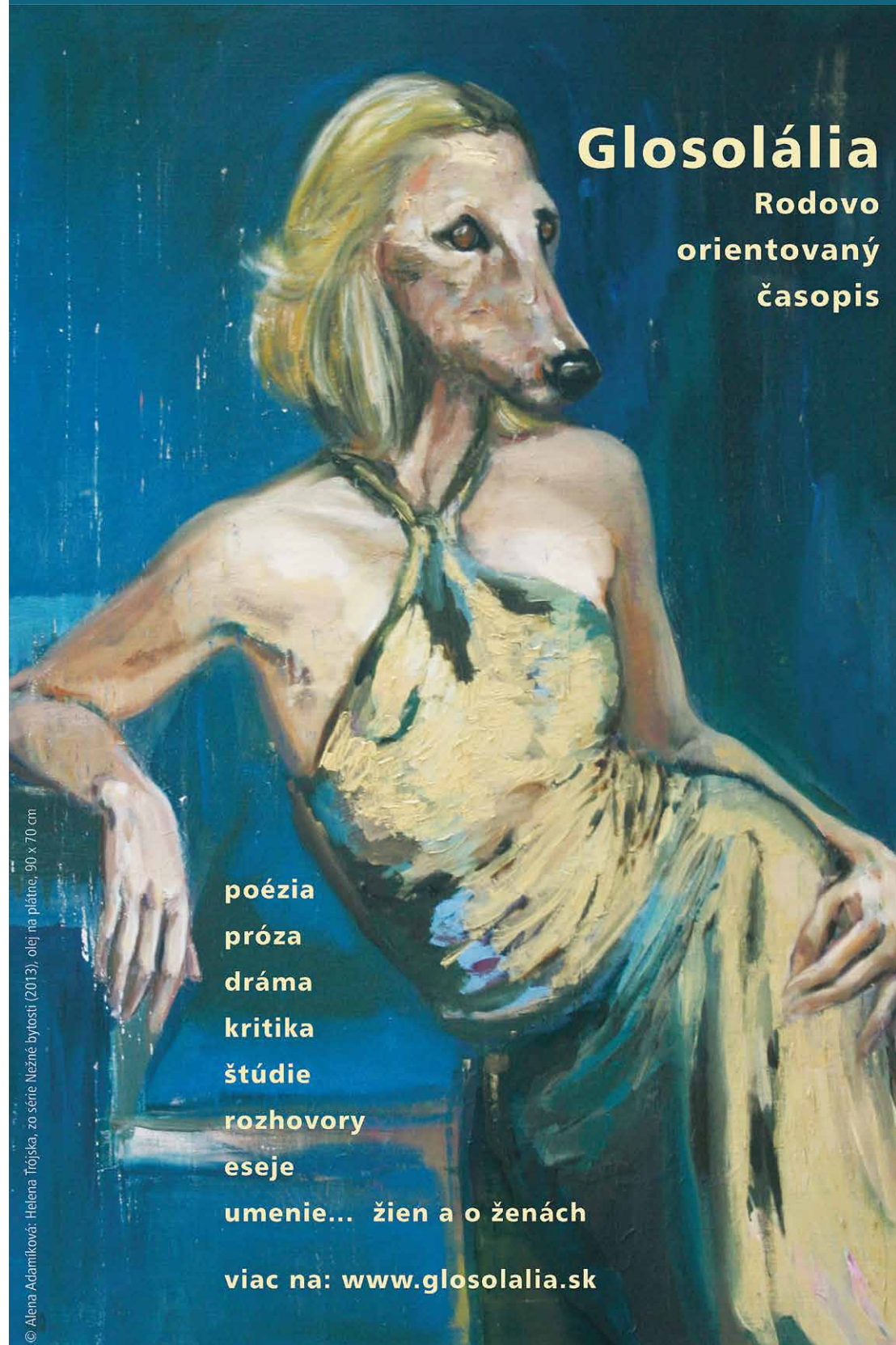
Umenie je tou oblasťou, kde je potenciál na vytváranie alternatívnych reprezentácií utrpenia, ba dokonca aj potenciálnych „návodov“ na to, ako sa s ním vyrovať. V tom spočíva podľa mňa najväčšia hodnota tvorby Pavĺiny Fichty Āiernej. Āudí v ťaživých životných situáciách zobrazuje empaticky, ale súčasne neutrálne, bez pátosu. Vo svojich videách nás nechá hľadiť utrpeniu do očí, uvedomiť si ho ako nevyhnutnú súčasť života a napriek všetkému cezeň prejsť. *Praktické úsilie* sú zhutnenou metaforou týchto náročných životných situácií.

Vzhľadom na to, že umelkyňa je de facto sama aj autorkou (editorkou) knihy, je potrebné ju hodnotiť inou optikou než monografie, ktoré zostavujú teoreticky/teoretici umenia. Precíznosť, typická pre všetky Āiernej aktivity, sa odráža aj vo výslednej podobe publikácie. Všetky texty sú vytlačené dvojazyčne (slovensky a anglicky), kniha obsahuje curriculum vitae, bibliografie a zoznamy vybraných diel. Monografia však nie je predovšetkým súpisom Āi viac-menej vyčerpávajúcim záznamom toho, Āo autorka vytvorila, ale jej ďalším svojbytným tvorivým výstupom. Jej umelecká tvorba sa vždy odvíja od konkrétnej životnej situácie a ja som zvedavá na jej ďalšie smerovanie. Zatiaľ nebolo povedané všetko.

Mgr. Alexandra Tamášová, PhD. (1985), historička, kritička a kurátorka. Vyštudovala dejiny a teóriu umenia na Filozofickej fakulte Trnavskej univerzity v Trnave (2009), kde absolvovala aj doktorandské štúdium (dizertačná práca s názvom *Existenciálne hranice tela*, 2012). V SNG pracuje na pozícii asistentky Zbierok moderného a súčasného umenia. Zaoberá sa súčasným umením a fenoménom outsider art. alexandra.tamasova@gmail.com

Glosolalia

Rodovo
orientovaný
časopis

© Alena Adamiková: Helena Trojska, zo série Nezné bytosti (2013), olej na plátne, 90 x 70 cm

poézia

próza

dráma

kritika

štúdie

rozhovory

eseje

umenie... žien a o ženách

viac na: www.glosolalia.sk

PROFIL súčasného výtvarného umenia

www.profilart.sk

Časopis založený v roku 1990 je najstarším špecializovaným odborným periodikom pre oblasť výtvarného umenia na Slovensku. V súčasnosti vychádza s podporou Fondu na podporu umenia. Zameraný je na analýzu aktuálnych tém výtvarnej praxe, ale predovšetkým teórie a kritiky súčasného výtvarného umenia s presahmi k vizuálnej kultúre, ktoré sú sprostredkované pohľadmi domácich odborníkov a odborníkov, ako aj prekladmi vybraných textov zahraničných špecialistov. Cieľom časopisu je dynamizovať domácu umeleckú scénu a posilniť kritickú reflexiu a sebareflexiu tak interpretov, ako aj samotných umelcov. Časopis vychádza štyrikrát do roka.

Jazyk: slovenčina; abstrakt angličtina

Kontakt:

Jana Geržová, šéfredaktorka
mobil: 0903 749 411, e-mail: jgerzova@gmail.com
Michal Murin, zástupca šéfredaktorky
mobil: 0903118008, e-mail: michal.murin@gmail.com
ISSN: 1335-9770 EAN: 9771335977008 01

Redakčný kruh: prof. Ladislav Čarný, Vysoká škola výtvarných umení, Bratislava; prof. Daniel Fischer, Vysoká škola výtvarných umení, Bratislava; doc. PhDr. Ivan Gerát, PhD., Ústav dejín umenia, Slovenská akadémia vied, Bratislava; Monika Mitášová, PhD., Slovenská národná galéria, Bratislava; Juraj Mojžiš, Katedra umeleckej kritiky a audiovizuálnych štúdií, Vysoká škola múzických umení, Bratislava; Pavlína Morganová, PhD., Vedecko-výskumné pracovisko Akadémie výtvarných umení, Praha (CZ); PhDr. Katarína Rusnáková, PhD., Fakulta výtvarných umení, Akadémia umení v Banskej Bystrici.

Z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia.

Distribúcia: Mediaprint-Kappa Pressegraso, a. s.

Oddelenie inej formy predaja
P. O. BOX 183
830 00 Bratislava 3

Časopis je možné zakúpiť vo vybraných knižkupectvách:

www.alterego.sk
www.artforum.sk
www.podvrskom.sk
a galériách na Slovensku:

Ex Libris (SNG); Galéria Medium, Bratislava; Galéria mesta Bratislavy; Galéria Jána Koniarka v Trnave; Mestská galéria v Rimavskej Sobotke; Nitrianska galéria v Nitre; Oravská galéria v Dolnom Kubíne; Považská galéria umenia v Žiline; Stredoslovenská galéria v Banskej Bystrici; DOT – Contemporary Art Gallery, Bratislava; Galéria Schemnitz, Banská Štiavnica; KROKUS Galéria, Bratislava; Roman Fecik Gallery, Bratislava; SODA Gallery, Bratislava.

Predaj v Českej republike

Dům umění města Brna, Malinovského nám. 652/2

Ročné predplatné 6,40 EUR

Predplatné:

PROFIL súčasného výtvarného umenia / The Contemporary Art Magazine

www.profilart.sk

Profil for Contemporary Art was founded in 1990, and it is the oldest periodical specializing in contemporary art in Slovakia. Profil is a peer-reviewed magazine focused on the analysis of the key themes of visual arts practice, but most of all, theory and criticism brought by the opinions of local specialists as well as translations of selected texts of international scholars. The long-term aim of the editors is the support of critical thinking, initiation of discussion about the condition of contemporary art and its positions within local and Central European cultural area.

Contact:

Editor – in – chief: Jana Geržová
mobil: +421903/749411,
e-mail: jgerzova@gmail.com
Editor – in – chief Deputy: Michal Murin
The magazine comes out four times a year

Language: Slovak, abstract: English

Editorial Board: prof. Ladislav Čarný, Academy of Fine Arts and Design, Bratislava; prof. Daniel Fischer, Academy of Fine Arts and Design, Bratislava; doc. PhDr. Ivan Gerát, PhD., Institute of Art History of Slovak Academy of Sciences; Monika Mitášová, PhD., Slovak National Gallery, Bratislava; Juraj Mojžiš, Film and Television Faculty, Academy of Performing Arts, Bratislava; Pavlína Morganová, PhD., Academic Research Centre of the Academy of Fine Arts, Prague (CZ); PhDr. Katarína Rusnáková, PhD., The Faculty of Fine Arts, Academy of Arts in Banská Bystrica

ISSN: 1335-9770 EAN: 9771335977008 01

Supported using public funding by Slovak Arts Council

Distribution: Mediaprint-Kappa Pressegraso, a.s.

Oddelenie inej formy predaja
P. O. BOX 183
830 00 Bratislava 3

Annual subscription 6,40 EUR

Subscription:

<http://www.ipredplatne.sk/katalog-produktov/noviny-a-casopisy/profil>